

PRIZRENAC KUKLI BEG I NJEGOVE ZADUŽBINE

O ovom turskom legatoru čije se mnogobrojne zadužbine u raznim krajevima mogu meriti sa onim Husrev-bega i Isa-bega, pisano je tako malo, da je ostao skoro nepoznat. Pa i njegova vakufnama, koja bez sumnje predstavlja najvažniji turski dokumenat o Prizrenu iz prve polovine XVI veka, do danas nije objavljena. Ko je bio Mehmed Kukli-beg, koji je pored bašta, šuma i raznih pokretnina zavještao 117 dućana u Prizrenu, 50 dućana u Lešu u Albaniji i brojne mlinove, podigao jedan most na Vardaru, blizu Tetova, 14 karavansaraja na Dukadžinskom i Carigradskom drumu. Jastrebov smatra da je Kukli-beg jedan od osvajača Prizrena, da se istakao u borbama za taj grad i zato dobio ogromna lena¹, dok ga M. Lutavac smatra samo »velikim feudalcem« i »turskim osvajačem«².

Odmah treba odbaciti pomisao da je Kukli-beg mogao da učestvuje u zauzimanju Prizrena, jer je Prizren definitivno zauzet 1455 dok je Kukli-beg umro 963 (poč. 16 novembra 1555)³. Kad bi uzeli da je živeo preko 100 godina, opet nije bio ni rođen kada su Turci osvajali Prizren. Sem toga, iz njegove vakufname koju je legalizovao 1539 godine, vidimo da je on za muteveliju svojih vakufa postavio svoga oca Hajrudina, koji je tada morao biti živ. Vakufnama istovremeno odbacuje tvrđenje Jastrebova da je Kukli-beg celo uvakufnjeno imanje opljačkao i prigrabio kao osvajač. Iz nje se vidi da je on veliki dio svoje imovine kupio od raznih lica čija se imena navode, a najveći broj zadužbina je sam sagradio. Nema sumnje da je do tako velikog imanja mogla da dođe samo ličnost koja je zauzimala visoki položaj u turskoj hijerarhiji, naprimer sandžakbega, što je svakako

¹ Jastrebov, *Sinan-paša i Kukli-beg*, Glasnik Srpskog učenog društva XXXXIII, Beograd 1876, 22.

² Dr. M. Lutovac, *Gora i Opolje, antropogeografska istraživanja*, Srpski etnografski zbornik, knj. 69, poseban otisak, Beograd 1955, 31, 48.

³ Podatak o Kukli-begovoj smrti nalazimo u jednoj versifikovanoj hronici na arapskom jeziku koju je napisao prizrenski muftija Mehmed Tahir sedamdesetih godina prošlog

veka. Hronika je napisana u metru tavl i ima 227 bejtova. Autograf hronike nalazi se u Vakufskoj kancelariji u Prizrenu, a jedan prepis u našim rukama. Hronika nema naslova ni datuma. Podeljena je na niz glava u kojima se posebno govori o pojedinim prizrenskim dobrotvorima. Svaka glava ima svoj naslov napr.

مناب صدر الاعظم الغازي و فاتح اليمن سان پاشا

bio i Kukli-beg. Na tu misao upućuje pomenuta Mehmed Tahirova hronika. U poglavlju o Kukli-begu on kaže za njega da je bio namesnik od Skadra na zapad do Bosne na sever⁴, dok se u tekstu tog poglavlja kaže da je bio valija od Soluna do Bosne⁵. Nema nikakve sumnje da je Kukli-beg bio sandžakbeg Prizrenskog sadžaka, premda za to nemamo izričitih podataka. Za to jasno govore same njegove zadužbine u Prizrenu i Zinovu. A da je bio sandžakbeg Skadra o tome svedoče i njegove mnogobrojne zadužbine u Skadru i Lešu. Kukli-beg se u vakufnami tituliše: »uzor gazija i boraca za veru, zatornik tirana i samovoljaca, preporoditelj vere i zakona, Mehmed beg...«⁶. Hronika također spominje da je bio u rodbinskim vezama sa sultanom.

Prema mišljenju mutevelije Kukli-begova vakufa koje navodi Jastrebov, Kukli-beg je imao sedmoricu braće, od kojih je najstariji bio otac solunskog valije Jusuf-paše⁷.

Kao sigurne podatke o Kukli-begu, možemo navesti da mu je pravo ime Mehmed-beg a Kukli-beg mu je bio nadimak. Otac mu se zvao Hajrudin, a ded Kasim⁸. Jasrebov misli da vodi poreklo iz Male Azije⁹. Jedan potomak njegovih mutevelija, koji živi u Skoplju, kaže da je Kukli-beg bio poreklom iz Vana, što se podudara sa mišljenjem Jastrebova. Ako je isključena mogućnost da je učestvovao u borbama oko osvajanja Prizrena, ne treba isključiti mogućnost da je učestvovao u borbama po Ugarskoj i Hrvatskoj gde je mogao da dođe do plijena.

Kukli-beg je verovatno dugo vremena živeo u Prizrenu i Opolju, gde je u ondašnjoj kasabi Zinovu (današnjem Brodosavcu) podigao svoj dvor, džamiju, tekiju, turbe i vodovod. Njegov dvor nalazio se u Begleru (Kukli-begu), pola kilometra od sela Brodosavca. I danas se mogu videti temelji toga dvorca, ostaci vodovoda i česme koju i danas narod naziva »ceshma e sarajit« česma saraja¹⁰. Tu ima i turbe u kome se nalaze grobovi njegove žene i djece, koja su pomrla još za njegova života¹¹. Pored turbeta nalazi se još jedan grob u kome je sahranjen neki Kukli-begov prijatelj iz Skoplja koji mu je došao u goste i tu umro¹². Jedan rod u Brodosavcu od dvadeset domova naziva se [Kukli-beg]. Oni su tvrdili M. Lutavcu da su njihovi preci došli iz Osona na granici Rusije i da potiču od Kukli-bega¹³. Prema navedenoj hronici, Kukli-beg je umro 963 (poč. 16. XI. 1555 godine).

Kukli-begov dvor razrušio je Mehmed-paša Bušatlija 1795 godine kada je zauzeo Prizren, spuštajući se sa Šare. Tada je veći dio Kukli-begovih potomaka prešao u Prizren.

مناقب محمد بك والى من بلدة الاسكندرية
غربا الى بوسنه شمالا
وقد صار واليا من سلايك الى بوسنه
قدوة الغزاة والمجاهدين قاتل البغاة
والمعاندين محي الملة والدين محمد بك

⁷ n. d. 20.

⁸ Kukli begova vakufnama

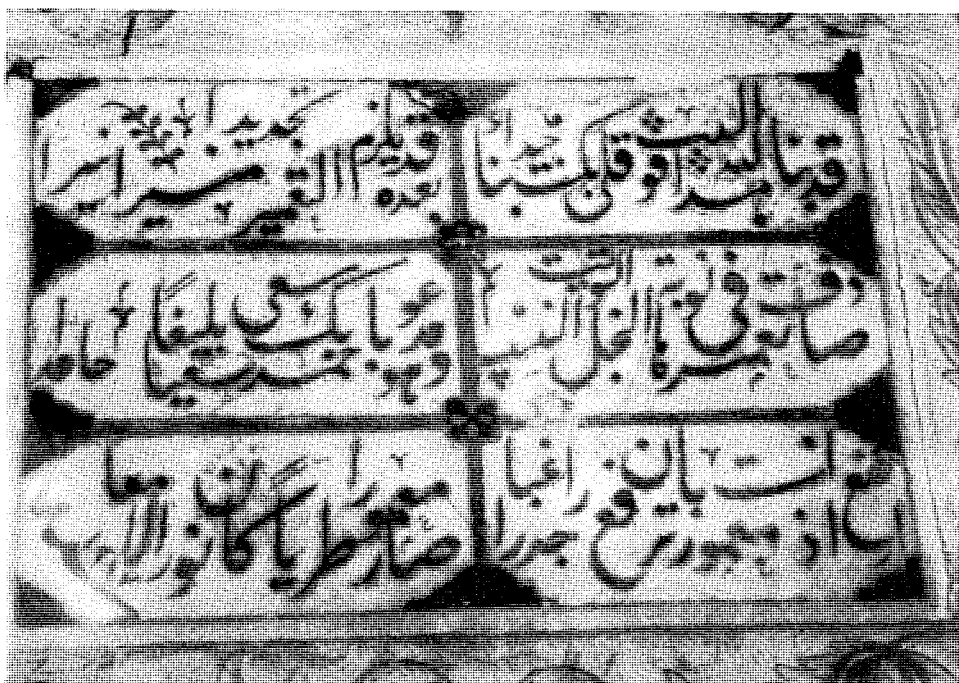
⁹ *Stara Srbija i Albanija*, Spomenik SKA, Beograd 1904, 83.

¹⁰ M. Lutavac, n. d. 75.

¹¹ (Hronika) لقدمات اولاده حين هو حى

¹² M. Lutavac, n. d. 75.

¹³ Isto, 86.

Natpis na Iljas-Kukinoj džamiji u Prizrenu

Pored raznih javnih zadužbina koje se detaljno opisuju u vakufnami, Kukli-beg je podigao i dve džamije i jedan mesdžid, i to u Prizrenu i u Zinovu.

Prvu džamiju u Prizrenu sagradio je 941 (poč. 13. VII 1534.) godine¹⁴. Ona se nalazi u centru Prizrena (Ulica Dragice Nekić br. 5). Džamija je sazidana od kamena. Prednji delovi su dograđivani. Na njoj danas nema nikakvog natpisa, ali iznad vrata postoji udubljenje u kome je ranije bila ploča sa natpisom. Džamija je skromnih dimenzija i ima četvrtasto kube. Ispred džamije nalazi se trg koji se zove *Tereke pazari* (Žitni trg). Ovu džamiju zovu i *Saračhana* jer su u blizini bile saračke radnje. Uostalom, i cela se mahala zove Saračhana.

Dok se za ovu džamiju sa sigurnošću može tvrditi da ju je sagradio Kukli-beg, pitanje sa drugom džamijom je donekle sporno. Ovu drugu džamiju obično znaju u Prizrenu kao *Ilijas-Kukina džamija*. Tako se zove i njena mahala. Ona se nalazi u ulici Rade Končara br. 1. Jedan deo građen od tvrdog materijala, a ostali od cigle. O graditelju te džamije podvojena su mišljenja u Prizrenu. Neki je pripisuju Kukli-begu, a neki Ilijas Kuki. Autor pomenute hronike piše da je Kukli-beg podigao u Prizrenu samo jednu džamiju, dok ovu i on pripisuje Ilijas-Kuki.

Originalni natpis koji bi ovo pitanje odmah rešio nije sačuvan, već samo natpis o opravci. On se nalazi na unutrašnjoj strani ulaza, a potiče iz 1317 (poč. 12 maja 1899) godine. Pisan je arapskim jezikom i glasi:

قد بنا لله هذا البيت قوقلى بك بناء جيداً
بعده قد يلزم التعمير تجديداً منيراً
صادف ترميمها في نوبة التوليت¹⁵ النجل النسب
وهو مدعو باحمد بك سعى سعياً بليغاً حامداً
ارتفع اذ انت معمور بان ترفع جدرا راغباً
صار معموراً طرياً كان نوراً لامعاً

سنة ١٣١٧

Prevod:

Sagradio je ovaj hram boga radi, Kukli-beg, kao izvrsnu građevinu. Kasnije, bilo je potrebno da se popravi, tako da sva sja. Njena restauracija je izvršena za vrijeme uprave (nad vakufom) njegovog uglednog potomka.

On se zove Ahmed-beg; on se revno i zahvalno trudio Uzvisi se, jer si opravljena da se uzdižeš dostojanstveno. Nanovo je opravljena i postala blistavo svjetlo.

Godina 1317 (poč. 12 maja 1899).

¹⁴ Hronika. Na margini odlomka o Kukli-begu piše: تاريخ بناء جامع

¹⁵ Treba التولية

Eto, i ovaj natpis jasno kaže da je tu džamiju podigao Kukli-beg. Isto tvrdi i pomenuti nasljednik Kukli-begovih mutevelija. Tako misle i mnogi drugi Prizrenci. U Kukli-begovoj vakufnami se kaže da je on sagradio u Zinovu i Prizrenu jedan mesdžid i dve džamije. Kako je u Zinovu sagradio jednu džamiju, onda ostaje da je drugu džamiju i mesdžid podigao u Prizrenu. Prva njegova džamija u Prizrenu je sasvim poznata, a druga bi bila taj mesdžid koji je kasnije pretvoren u džamiju i koji se pripisuje Ilijas-Kuki po kome se zove cela mahala u kojoj se taj mesdžid nalazi. Znamo da se pojedine mahale obično nazivaju po džamijama ili mesdžidima, ali u tome pogledu ima odstupanja. Takav slučaj pretstavlja svakako ova Ilijas-Kukina mahala koja se tako zvala od početka XVI veka do danas.

U jednom mladom prizrenskom sidžilu ima prepis jedne vakufname iz 1337 (1918 god. dok. br. 52) iz koje se vidi da je neki Bećir Dedezade Hasan-efendija, sin Abdullah-spahije iz Mahale Ilijas-Kuka uvakufio jednu kuću u toj mahali.

Najstariji spomen ove mahale imamo u vakufnami glasovitog pesnika Suzi Čelebija iz Prizrena iz 1513 godine. Ona nam rasvetljava celi ovaj problem. U njoj se kaže da je Suzi Čelebi »sagradio mesdžid sa osnovnom školom« u Ilijas-Kukinoj mahali¹⁶ pokraj reke Bistrice. Ta vakufnama je legalizovana 918 (poč. 19 marta 1513) godine što znači da se ova mahala zvala Ilijas-Kukina još 1513 godine. U njoj dotle svakako nije postojao mesdžid, te je prvi mesdžid u toj mahali podigao Suzi Čelebi. Prema tome ova se mahala mogla zvati Ilijas-Kukinom i bez njegova mesdžida. Ona se tako zvala i kasnije kad je Suzija u njoj podigao svoj mesdžid, pa se mogla tako zvati i kasnije kad je i Kukli-beg u njoj podigao mesdžid.

Iz vakufname vidimo da se Kukli-begov ded zvao Ilijas. Zato nije isključeno da je on identičan sa Iljas Kukom, da je učestvovao oko zauzimanja Prizrena i da je mahala dobila to ime po njemu, a da je Kukli-beg u njegovo ime podigao kasnije mesdžid.

Iz jednog natpisa iz 1213 g. (poč. 15. VI. 1798) vidimo da je munara te džamije bila opravljena, ali kada je sagrađena ne znamo. Taj natpis glasi:

حسبة لله تعالى بوجامع شريفك مناره سنی تعمیر ایدن محمد بن عثمان

سنه ١٢١٣

»Radi uzvišenog boga, opravio je munaru ove časne džamije Muhamed sin Osmanov. Godina 1213 (poč. 15 juna 1798).

Iz Kukli-begove vakufname vidimo da je on sagradio džamiju i u gradu Zinovu u kadiluku Haslar i stavio u dužnost muteveliji da svake godine potroši na ramazanski i kurban-bajram po 500 akči da se ugoste siromašni i bogati muslimani posle bajramske molitve. Vakufnamom određuje da se hatibu i imamu njegove džamije u kasabi Zinovu daje dnevno četiri akče. Izgleda da je uz džamiju sagra-

¹⁶ Olesnicki je u Suzijevoj vakufnami pogrešno pročitao ime ove mahale Iljas Kodža (*Suzi Čelebi iz Prizrena, turski pesnik — istorik XV-*

XVI veka, Glasnik Skopskog naučnog društva, XIII, Skoplje 1934, 69-82).

dio i medresu, jer učitelju u Zinovu određuje dnevno 2 akče. Od ovih zadužbina u Zinovu nije ostalo ništa.

Kukli-beg je sagradio tekiju blizu musalle u Prizrenu i nju je odredio za goste, putnike i namernike. Ni ona nije sačuvana.

Svoju vakufnamu Kukli-beg je sastavio i pred sudom overio u prvoj dekadi meseca ševala 944 godine. Original vakufname nije sačuvan; mi je bar nismo nigde mogli naći, niti smo saznali da on postoji. Znamo da je bila ponovo prepisana i ovjerena (poč. 1 juna 1669) godine u Prizrenu povodom jedne parnice između Kukli-begovih nasljednika, mutevelije njegova vakufa i nekih lica koja su već u to doba počeli da razgrabljaju ovaj vakuf. Razgrabljivanje Kukli-begovog vakufa je iz godine u godinu, naročito u kasnijim vremenima, uzelo takve razmere da na kraju, od celog tog ogromnog vakufa, nije ostalo ništa. Ismail-paša, mutesarraf prizrenski (1785—1794), prigrabio je vodenicu na reci Toplusi u selu Kruši. Muhamed-paša Rotul, mutesarraf prizrenski (1808—1836), prisvojio je od mutevelije Kukli-begovog vakufa karavansaraj u selu Mamuši kod Prizrena. Od njegovog vakufa u Skoplju, Tetovu, Skadru, Lešu takođe nema ni traga. Dućani koje je imao u Prizrenu s desne strane Bistrice (u Starom Pazaru i Popovoj čaršiji) bili su većinom hrišćanski već u doba Jastrebova, tj. u drugoj polovini XIX veka, a neki su bili u rukama muslimana kao njihova sopstvenost. Isti je slučaj i sa karavansarajima od kojih su neki davno prešli u državne ruke, neki u ruke raznih privatnika, a neki su sasvim opusteli. U doba kada je Jastrebov bio u Prizrenu, taj je vakuf imao samo nekoliko dućana u blizini Kukli-begove džamije na Tereke Pazaru i pokoji u drugim mahalama. U rukama Malić-bega, mutevelije ovoga vakufa, nalazio se tada još i karavan saraj u Skoplju, nešto zemlje i dve male livade u selu Brutu (Opolje)¹⁷.

Danas postoje dva prepisa Kukli-begove vakufname. Jedan, dosta loš, nalazi se u pomenutom prizrenskom sidžilu, a drugi u Direkciji vakufa u Ankari (Defter 590, str. 198 i dalje).

Tekst ove vakufname do danas nije bio izdat. Samo je Jastrebov objavio u prevodu, vrlo slobodno i dosta nekritički, veće odlomke u pomenutoj studiji u Glasniku Srpskog učenog društva. Uzevši u obzir veliku važnost ove vakufname za istoriju Prizrena, mi je objavljujemo u celini. Tekst vakufname dat je na osnovu prepisa u Direkciji vakufa u Ankari, ali je pri tome uzet u obzir i prepis u prizrenskom sindžilu, tako da su dopune koje nedostaju ankarskom prepisu unešene u tekst u zagradama, a ostale razlike istaknute su u napomenama.

¹⁷ Jastrebov, *Podaci* 118-119.

Tekst overe glasi:

ما حرر فيه من الوقف الجميل والحبس الجليل صح عندي ووضوح لدى وحكمت
بصحته¹ وازومه وانا العبد الداعي الحاجي مصطفى عوني المولى خلافة بقضاء پرزرين مع
صحريته² عنى عنهما

Tekst vakufname glasi:

الحمد لله الذي زين عباده بلطفه الكريم وارشده طالبه بعون غايته الى الطريق المستقيم
يعفر لمن يشاء ويعذب من يشاء وهو العزيز الحكيم نشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك
له شهادة يطرب بها الطبع السليم وانجاهم عن النار والجهنم
وصلى الله على سيدنا محمد وآله العظام واصحاب الكرام المتوطنين في جنات النعيم
ربنا تقبل منا انك انت السميع العليم وتب علينا انك انت التواب الرحيم سبحان ربك
رب العزة عما يصفون و سلام على المرسلين والحمد لله رب العالمين
اما بعد قدوة الغزاة والمجاهدين قاتل البعثة والمعاندين محي الملة والدين محمد بك
ابن خير الدين زاد الله تعالى خيراته وضاعف حسناته الى يوم الدين و قتاكم علايق ارتباطات
[جسمانية كونيهه مقيده و قيود تعلقات تقيدات دينويهه مقيده اولوب نوم غفلتهه ايكن ناكاه
هدايت سبحاني وعايت رباني ايرشوب بعون الله الملك الغفور واقف محمد المذكور عالم
غفلتدن انتباه بولوب بو مقالات حكيمه نصايح شعار و خطابات]³ و اعطيه اصلاح درتاسمع
وقبوله اصغا و صفحه خاطرده⁴ انشا ادوب چشم بصيرت عالم كشايي و ديدة بصارت جهان
نمايي آچوب عالم شهود [و] ظهور حادثات حدثانيهه مظهر و صدور واقعات وقايح زمانيهه
مصدر اولديغندن حدث ايتديكه دنياي دنياه⁵ محل محنت و منزل رحلت اولوب هو ذره كيم
ظلمات عدمدن انوار وجوده ظهور ايدر لا بد دار فنادن دار بقايه راحل⁶ اولسه كر كدر كه
كما قال الله عز و جل كل نفس ذائقة الموت

¹ U prepisu لصحته

⁴ U p. s. خاطره

² U Suzijevoj i Mahmud-pašinoj

⁵ U p. s. دنى

vakufnami صهريقه

⁶ U p. s. واصل

³ Sve što je u zagradi nedostaje u prepisu Direkcija vakufa i uneto je prema prepisu prizrenskog sidžila

پس عاقل اولدرکه سالک محسینین سیلنه سلوک ایدوب زموه مستظلمین فی ظلال⁷ صدقاتهم اعدادنده معدود اولق کړک ایدوکنه متنظن اولوب وجوه خیراتدن وجه اخی و حسناتدن طریق اولی اصحاب مسلمینه و ارباب مؤمنینه بر محله مسجدی و ایکی جامع شریف بنا ایتمکه متیقن اولوب حضرت سید المرسلین و سند المؤمنین صلوات الله علیه و سلامه الی یوم الدین من بنا مسجد الله بنی الله له بیتاً فی الجنة دیدوکی حدیث شریفک فحوای منیفیله عامل اولوب محروسه پرزینده و قضای حاصلرده اوپوله ناحیه سنده زینوه نام قصبه ده اطیب امواتندن و احسن اکتسابندن مستغنی عن الحدود بر محله مسجدی و ایکی جامع شریف بنا ایدوب حسبه الله تعالی و طالباً لارضاته یوم یتظل المرء فی ظل صدقاته وقف و حبس ایدوب ایچنده اوقات خمسیه مداومت اولنمنی و جمعه نمازی قلنمنی شرط ایتدکن صکره اذن سلطان ایله صلوة جمعه و بش وقت نماز دخی قانندی و واقف مذکور ضاعف الله حسناته الی غایة الدهور دیدلیکی بو بنا ایلدیکی مسجد

و جامع شریفلری اقراض زمانه و غایة دورانه دکین معمود و مخلد اوله

پس بو مصلحت ایچون محروسه پرزینده اوزنوس بک اوغلی احمد دکانلریله و طریق عام ایله محدود یکرمی بش باب دکانلرک⁸ و سلیمان خواجه دن صاتون آلدینی اوچ [باب] دکانلرک و حاجی شعبانن صاتون آلدینی بش باب دکانلرک و یعقوب بک مسجدیله و طریق عام ایله محدود کاربان سرایلرک و طشره سنده دیوارینه متصل دکانلرک وقف و حبس ایلدی و مزبور کاربان سرای اوتنده بین النهرین اولان اون باب دکانلرندن [او] چاراشو باشنده تیمورجیلر دکانلری قورنده اولان اون باب دکانلرک و جامع عتیق محله سنده مرحوم سجودی کوپریمی قورنده بین النهرین اولان اون باب دکانلرک و اسکئی بازارده بنا ایتدیکی اللی باب دکانلرک وقف و حبس ایلدی

و کیرو اسکئی بازارده دکانلر اردنده بنا ایلدیکی اوچ کیلاری [او] اوزرلرنده اولان فوقانی چارداقارک وقف و حبس ایلدی

⁷ U p. s. ضلال

⁸ Svuda pogrešno upotrebljen aku-

zativ sa ک mesto ن ili فی. Ukazujući na ovu pojavu, mi dalje u tekstu nis- smo to ispravljali.

و خسرو چلبیدن صاتون آلدینی یکی کوز آسیابك صوین شهرلویه آت میدانته
و مصلییه و آشاغی بغچه لره و ارنجه وقف و حبس ایلدی

و اسکی بازار قربنده حدود اربعه سی طریق عامله و بستریچه نام نهرله محدود بلنان
چلبی یئرلنده بنا ایلدیکی فوقانی و تحتانی کربانی سراین وقف و حبس ایلدی

و کیرو نفس پرزرنده درزی عبد[ی] و حسن بن عبد الله املاکیله و کلیسا ایله
و طرفینی طریق عام ایله محدود فرهاد بك و داود و یوده دن صاتون آلدینی یئرلنده بنا
ایلدیکی کاربان سرایی وقف و حبس ایلدی

و قضاء حاصلورده زینوه نام قصبه ده بنا ایتدیکی حمامی وقف و حبس ایلدی
و نفس پرزرنده و دباغلو محله سیله و صو آرغیله و طریق عام ایله وقف بوستان ایله
محدود احمد بك اوغلی محمد چلبیدن صاتون آلدینی بوستانی وقف و حبس ایلدی
و بوجمله بر اولاغی¹⁰ ایچنده بوستان اولوب که ایکی جانب طریق عام ایله و بر جانب
[دباغلو محله سی و بر جانبی شهرلونك چایرولیه محدود در وقف و حبس ایلدی]

و کیرو پرزرن جوآرنده آت میدانندن اشعا حدود اربعه سی طریق عام ایله و صغیر
صویی آرغیله محدود و ممتاز اولان بغچه یی¹¹ اشجار مشمره سیله و باغیله و آصالیله
و جمیع توابعیله و لواصقیله وقف و حبس ایلدی

و محروسه پرزرنده اسکی بازار قربنده پاشترو اوغلی دکوملری دیسکله مشهور
اولان بر خانه ایچنده بش باب آسیابن و محروسه پرزرنده¹² سراچلو چارشوسی قربنده پاپاس
اوغلی مصطفاناك دکومنیله بر خانه ده [اولوب] رادوساو واقعه دن صاتون آلدینی بر کوز
آسیابنی وقف و حبس ایلدی

و توپلوسه نام نهر اوآرنده دائر اولان بر اوده¹³ درت باب آسیابنی وقف و حبس ایلدی
و حاصلر قضاسنده راجه نام قریه ایچنده واقع اولان ایکی اوده درت باب آسیابنی
وقف و حبس ایلدی

¹⁰ U p. s. و یوده دن

¹¹ U p. s. اولك

¹² U p. s. باغچه نی

¹³ U overi smo imali پرزرن , a ja-

vija se i oblik پرزن

¹⁴ U p. s. او طه

و محروسه اسکوبده بویاجیلر محله سنده حدود اربعه سی سراوه نام نهو ایله و اوچ طرفی طریق عام ایله محدود اولان فوقانی و تحتانی کاربان سرایی وقف و حبس ایلدی و لش قلعه سی واروشنده بنا ایتدیکی ایکی کاربان سراین¹⁴ و الی باب دکانلرین و فوقانی و تحتانی چارداقلرین و اوتلق و صمان ایچون بنا ایلدیکی خانه سن و حمامن وقف و حبس ایلدی

و نفس اسکندر [یه] ده بنا ایلدیکی فوقانی و تحتانی کاربان سراین [و دوقه کین ناحیه سنده مقوش نام قریه ده بنا ایلدیکی کاربان سراین] و دوقه کین قلعه سی قریه ده بنا ایلدیکی فوقانی و تحتانی کاربان سراین و قلمونیه¹⁵ قریه ده بنا ایتدوکی کاربان سراین و اسپاس اسکله سنده بنا ایتدوکی کاربان سراین و غودون نام قریه ده بنا ایتدوکی کاربان سراین و پرزرین قضا سنده ماموشه نام قریه ده بنا ایتدوکی کاربان سراین و اسکوب قزاسنه تابع صیودنیچه نام قریه ده بنا ایتدوکی کاربان سراین وقف و حبس ایلدی و بو جمله کر بان سرایلرک قریه ده بنا اولنان کیلارلری¹⁶ و آنبارلری¹⁷ شول شرطله وقف ایلدی که ایچنده اوتوران کاربان سرایجیلر و یاخود آخر کمسنه لر ذکر اولنان کیلارلری و آنبارلری کیرا ایله طوتوب و کیوادن حاصل ایتدکلری اقیچه یی کاربان سرایلرک مرما تیرینه صرف ایده لر و اکر وفا ایتمیوب دخی زیاده خرج لازم اولورسه اوقاف حاصلندن خرج ایده لر که کاربان سرایلر خراب اولمیوب معمور اوله

و اسکوب و استانبول یوللرنده هر نه یرده که کاربان سرایلرم واردر بکلیوب و سیلوب سپوروب خدمت ایدن کمسنه لره یومی اکیکیشراقیچه ویره لر و شرط ایلدی که اسکندی ریده¹⁸ و نفس لشدنه بنا ایلدیکی کاربان سرایلردن و فوقانی و تحتانی چارداقلردن¹⁹ و حمامندن حاصل اولان کیرانک اقیچه سیله دوقه کین

¹⁴ Ovdje imamo pravilno upotrebljen akuzativni oblik سراین . Biće da je u prvom slučaju pogrešio prepisivač pa pisao sa ك .

¹⁵ U p. s. قلوبه

¹⁶ U p. s. لیلارلری

¹⁷ U p. s. آنبارلری

¹⁸ U p. s. اسکندریه ده

¹⁹ U p. s. چارداقلردن

و استانبول یوللرنده رضاء الله تعالی بنا ایتدوکی کاربان سربلرک مرهاتلورنه و بکلیوب سپوره نلرک اجرتلورنه طپواق قاضیلری معرفتیه ایکیشر اقیچه صرف اولنه فاما بکلده ینلر کندولری سیلمک و سوپورمک شرطیه اوله و بعده بو کمسنه کلوب بنم وقعه سعیم واردو دیوب کوزتمکه [وسیلوب] سپورمکه یومی بور اقیچه علوفه ایله قبول ایدرسه ویریله زیاده قالان اقیچه بی وقعه الحاق ایدهلر

و قضای قاقاندلنده واردار اوزرنده بنا ایلدیکی کوپرویی کوزهدوب مومات ایلمک ییلده اوچیوز آتمش اقیچه تعین ایلدی شو شرطله که کوپری قورنده اولان ژلینه نام قریه خلقتدن هر کیم کوزهدرسه ییلده اوچیوز آتمش اقیچه اجرت ویریله و قاقاندن قاضیسنه ییلده آتمش اقیچه حق نظارت تعین ایلدی شول شرطله که مذکور قوری کیمسه کسدرمیسه تا که کوپری به ضرر مرتب اولمیه

و دخی واقف مذکور اخلص اموانندن و اخص²⁰ مثالندن اللی بیک فضی جدید²¹ مسکوک سلطانی [رایج] فی الوقت اقیچه سن بعد الافراز وقف و حبس ایلدی و باباسی خیرالدین بن الیاس کندو جانبندن متولی نصب ایلدی و مبلغ مزبوری و [بو] جمله اوقافی ملکیتدن اخراج ایدوب آکا تسلیم ایلدی شرع شریف آنی ایجاب ایلدیکی ایچون اول دخی اوقاف مزبوره تولیتنی بتمامها جهتیه آلوب قبول ایدوب و مبلغ مزبوری [و] اوقاف مذکوری قبض ایلدی

و واقف مذکور شویله شرط ایلدیکه بو جمله اوقافک تولیتی و تصرفاتی و تبدیلی و تعییری و تحویلی و امام و معلم و سائر الاهالی عزل و نصی مادامکه کندو حیاته درنده اوله و کندو بتقدیر الله تعالی دار فندان سرای بقایه رحلت ایتدکدنصکره تبدیل و تعییری متولیلر ننده اوله

و مذکور باباسی آخرته انتقال ایلدکوندن صکره واقف مزبورک عتقاسندن ذکورنک اصلحی و وقعه انفعی متولی اوله و مذکور عتقانک اولاندن اصلحی و وقعه انفعی نسلا بعد

²⁰ U p. s. احسن

²¹ U p. s. جدید

نسل و بطناً بعد بطن متولی اولالو²² و واقف مزبورك اقرباسندن اصلحی و وقعه انفعی نسلأ
بعد نسل و بطناً بعد بطن ناظر اوله

اما متولینك و ناظوك وقعه ضرر و زیانی مترتب اولور ایسه حاکم الوقت جماعت
و خطیبلر و مؤذنلر معرفتیه اصلح مسلمیندن یبار و مصلحت کذار وقعه انفع کمنسه لری
تولیته و نظارته نصب ایلیه

[و اکر وقعه ضرر لری و زیانلری ظاهر ایسه عتقاندن خارج کمنسه لری متولی و اقرباسندن
خارج کمنسه لری ناظر اولیه و بولورك اقراضندن صکوره وجه مشروع اوزره خطیبلر و مؤذنلر
و جماعت معرفتیه حاکم الوقت اصلح مسلمیندن یبار و مصلحت کذار کیمنسه لری
تولیته و نظارته نصب ایلیه] و حاکم الوقت دخی جماعت معرفتسز اهل جهاتدن بر احدك
جهتی آخره توجیه ایلمیه

و واقف مذکور ثبته الله الملك الغفور فی کل الموافق کذالك شرط ایلدیکه دکاکین
و طواحین مذکورده و حجرات و منازل مسفوره اجاره شرعیه ایله نمائوب و مبلغ مزبور
استرباح شرعیه ایله نمائوب اجاره شرعیه دن و نمای مرعیه دن حاصل اولان اقیچه دن
نفس پررزینده و قضای حاصلده واقع اولان اوقافه متولی اولانه یومی اون اقیچه و کاتبته
یومی بش اقیچه و اوقافه ناظر اولانه یومی بش اقیچه تعیین ایلدی

و مذکور متولی ناظریه و کاتبه بیلمده بر کره جمله ولایتلرده اولان اوقاف کزوب
کوروب مذکور کاربان سرایلوک و کیلارلوک و کوپریلوک خرابه سن تعمیر ایدوب و محاسبه
دفترلرین قاضی معرفتیه برین متولی و برین ده ناظر آله

و زینوه نام قصه ده اولان جامع شریفک خطینه و امامنه یومی دوت اقیچه و معلمنه
یومی ایکی و خلیفه سنه یومی بر اقیچه و ایکی مؤذنلره یومی ایکیشر اقیچه و قیمنه
یومی بیچق اقیچه تعیین ایلدی

و قرآن عظیمندن ایکی جزء تلاوت اولنه برینسی والدیه سی روحیچون اوقنه و برینک
ثوابن حضرت سید المرسلین محمد مصطفا نك روح منورینه اهدا ایلیلر ذکر اولنان جزء لری
یومی بر اقیچه ایله مؤذنلره²³ شرط ایلدیکه وظیفه لری یومی اوچر اقیچه اوله

²² Češće اوله لر

²³ U p. s. مؤذنلرینه

و محروسهٔ پرزینده اولان جامع شریفک خطیبنه و امامنه یومی درت اقیچه و معلمنه یومی ایکی اقیچه و خلیفه سنه یومی بر اقیچه و ایکی مؤذنلرینه یومی ایکیشر اقیچه و قیملرینه هر برینه یومی بیچق اقیچه تعیین ایلدی

و هر جمعه کونی آلتی عشر اوقونمق ایچون اوچ بیچق اقیچه تعیین ایلدی بر اقیچه سر محفلک اوله و ایکی بیچق اقیچه سی بش عشر خوانلرک اوله و سر محفل اوقودینی عشرک ثوابن حضرت سید المرسلین محمد المصطفیانک روح مقدسنه اهدا ایلیه و ایکی عشرین مؤذنلر آناسی روحیچون اوقویالر و بر عشرین جامع شریفک معرفی اوقویه کی بیچق اقیچه عشردن و بیچق اقیچه معرفلکدن یومیسه سی بر اقیچه اوله و ایکی عشرین حاجی قاسم محله سی مسجدنک امامی و مؤذنی اوقویه و ذکر اولان مسجدک امامنه یومی ایکی بیچق اقیچه و مؤذنه قیمنغیله یومی بر بیچق اقیچه که جامع شریفده اوقودوغی عشرک بیچقیله یومیسه سی ایکی اقیچه و امامی اوقودینی عشرک بیچقیله یومیسه سی اوچ اقیچه اوله و معلمنه یومی ایکی اقیچه و خلیفه سنه یومی بر اقیچه تعیین ایلدی

و شرط ایلدیکی اگر بتقدیر الله تعالی نفس پرزینده دار آخرته انتقال ایدوب مزارم واقع اولورسه هر کون بعد الصلوة الظهر²⁴ ایکی عشر خوان قرآن عظیمدن بر عشر اوقویوب [ثوابن] روح مرحومسه ایلیوب دعا ایده لر هر برینه یومی بر اقیچه تعیین ایلدی و ذکر اولنان مسجدلرک شمع و حصرلرینه یومی بر اقیچه

[او] پرزین قاضیسنه ییلده یوزاللی اقیچه و خالصر قاضیسنه یوز اقیچه حق نظارت تعیین ایلدی و ایکی بیچقه نک باغبانلرینه هر برینه یومی ایکیشر اقیچه تعیین ایلدی شول شرطله که بیچقه لرک حولوسنی مرمت ایده لر و صولرینی صلالر و میوه لرین و سائر محصولاتن کوزده لر اما ایچنده کی باغلارک و اصالرک و سائرلرک خرجنی متولی و قفدن ایلیه و مصلی نک قورنده واقع [اولان] تکه یه مسافرینه [او] آینده و رونده یه وقف و حبس ایلدی

و تکه نشیننه یومی اوچ اقیچه تعیین ایلدی بر اقیچه سی بیکاری تمیزلک²⁵ ایچون و قوغه سنه و ایپنه اوله و ایکی اقیچه سی نمازکاهک حولوسی مرماتنه و سائر خدمتته اوله

²⁴ Treba صلاة الظهر

²⁵ U p. s. آبرتملق

و حاصل اوتلفی تکیه نشینک اوله و تکیه نك قربنده اولان وقف بنچه نك خدمتیچون
یومی ایکی اقچه تعیین ایلدی اگر تکیه نشین قادر اولورسه اول اقچه یی دخی آلیو
بنچه نك خدمتی اول کوره [اگر] قادر اولماز ایسه بر بنچوان طوتولوب ایکی اقچه آکا ویره لو
و زینوه نام قصبه ده جامع شریفک قربنده اولان کاربان سرایی کوزه دوب سیلمسسه
یومی بر اقچه تعیین ایلدی و شرط ایلدیکه اهل جهتن اگر امام و اگر مؤذن و اگر
غیویدن چفتجی اولورسه جهتلرین آخره ویره لو و هر ییل باشنده خطیبلو و مؤذلو
و جماعت معرفتیه حاکمان مزبوران متولینک و ناظرک و کاتبک مقررات دفترلوندن اوقاف
محصولاتن و مصروفاتن و اخراجاتن کوروب و محاسبه سن آلوب سجلاتارینه قید ایده لو
و کوردکلری محاسبه نك امضای شریفلری و مهرلویه برین متولی الینه و برینی ده ناظر الینه
و یوروب عندالله الکریم [مثاب و مأجور اولوب] آلدقلری حق نظارت کندلره حلال اوله
و ینه کذالك واقف مزبور شرط ایلدیکه زینوه نام قصبه ده جامع شریفه هر سنه ده
واقع اولان عید فطرده و عید اضحی ده متولی وقف اولان هر عیده بشریوز اقچه صرف
ایلیوب عیدین مزبورین ده طعام پیشروب بعد صلاة²⁶ العید مسلمانلرک ققراسنک و اغنیاسنک
اوکلرینه چکوب اتلر دخی هنیئا مریئا اکل ایدوب [حضرت] سید المرسلین و واقفک روحنه
دعا ایده لر و عیدین مزبورینده طعام پشمک ایچون ایکی قازان و الی عدد سنی وقف
و حبس ایلدی

و ینه کذالك شرط ایلدیکی جمیع اوقافک حاصل اولان اقچه سندن کوپولرک
و دکانارک و سائر اوقافک مرمت لازمه لوینه صرف ایده لو زواید یاشمز و ققییه دو تولوب
مرمت اوله

و قتاکه واقف مزبور امور وقفی شرائطیه تمام ایدوب ملکیتندن اخراج ایدوب
تفصیلیه باباسی خیرالدینه تسلیم ایدوب اولدخی قبول ایدوب اوقاف مزبوریه تولیتی
جهتیه مباشرت ایدوب تصرف ایتدیه واقف مزبور ذکر اولنان اوقافک صحتی شرعا

²⁶ صلوة پیسه Negde piše

متفق عليه ايكن لزومك [اختلافه بناءً وقف ديديكمله] امام الهام الاعظم ابى حنيفه نعمان بن ثابت الكوفى رضى الله عنه قولنجه لازم اولمازين دخی ذکر اولان املاكمك وقف اولسندن رجوع ایتدم الآن ملكمدر ديو متولى مزبور دن سابق الذکر اوقافی [طلب ایدوب] الملق استدكده متولى مزبور خير الدين دخی امامين [همامين] محمد [ابى] الحسن الشيبانى و ابى يوسف بن يعقوب الانصارى رضى الله عنهما قولنرجه وقف ملك الله دن [در] ملك الواقف دكادر [واقف مذکور طابعاً و راغباً ذکر اولان اوقاف ملكيتندن اخراج ایدوب و بنى متولى نصب ایدوب مجموعنى طبقاً صحيحاً بكا تسليم ایتدى الآن وقفیت اوزره متصرفم حبس الى الله تعالى اولان نسنه ده امامين قولنرجه رجوعى جائز دكلدر ديو ما بينارنده منازعات كثيره واقع اولوب يومئذ ناقد الحكم اولوب كتابك اعلاسنده موقع اولان حاكم الوقته مرافعه اولدقلرنده حاكم المشار اليه لازال من ان يكون مشار اليه دخی قول امامين اوزره ذکر اولان اوقافك صحت و قفیتنه و لزومنه و مبلغ مزبورك] صحت و قفیتنه و لزومنه على قول من جوزه و شرائط مسفوره نك صحتنه و وقوعه عند جميع المجتهدين واقف مذکور مواجهه سنده حکم ایتدى حکماً صحيحاً شرعياً فصارت جميع الحوائت و الطواحين و المنازل و الاراضى و المبالغ و البيوت المذكورة كلها وفقاً صحيحاً شرعياً لازماً متفقاً عليه و مسجلاً صريحاً مخلصاً خالياً عن جميع ما يغيره و ما يبطله لازماً عند كل المجتهدين رضوان الله تعالى عليهم اجمعين فلا يجزى لاحد ان يغير شيئاً من اوقاف المذكورة و الشرائط الزبورة عن حاله فمن بدله بعد ما سمعه فانما اثمه على الذين يبدلونه ان الله سميع عليم و من سعى فى بطل قيد من قيوده او تغييره او تحويل شرط من شروطه او نقص شيئاً من ربحه سوى الواقف المذكور فعليه لعنة الله و الملائكة و الناس اجمعين و اجر الواقف على الله الجواد الكريم

و على هذه وقع التحرير و الاشهاد فى اوائل شهر شوال المكرم لسنة اربع و اربعين

و تسعائة

شهود الحال

مولانا الحاج شعبان مولانا محمد بن مصطفى و كاتب الحروف طورغود بن
الخطيب بجامع عتيق [الخطيب بجامع جديد] عبد الرحمن [الخطيب]
و غيرهم

[اوسنان دوده بن على المؤذن مولانا عبدى خواجه بن حسام المعلم
حسين بن نصح الامام و مصطفى اوروج المعلم
سيدى خواجه شرمرد المعلم مجرم خواجه بن جنانى
و داود بن حاجى على المؤذن اينه بك بن على السپاهى
حسين دوده بن يوسف كاتب رمضان بن مصطفى
الحاج على بن مصطفى حسين بن قاسم الجندى]

Prevod overe glasi:

Ono što je ovde napisano o lepom uvakurljenju i uzvišenom zaveštanju smatram ispravnim pa sam presudio da je uvakurljenje valjano i neopozivo. Ja sam ubogi molilac (božje milosti), Hadži Mustafa Avni, kadija u zastupstvu u kazi Prizrenu sa Suhom Rekom. Neka im je oprošteno (obadvójici).

Prevod same vakufname glasi:

Neka je hvala bogu koji je ukraasio svoje robove plemenitom milošću i svojom pomoći i dobrotom uputio na pravi put onoga komu se moli. Oprašta (grehe) kome hoće, a kažnjava onoga koga hoće. On je svemoćan i premudar. Očitujem da je samo Allah istinski bog, da je on jedini (bog) i da nema sudruga, očitovanjem koje čovekovoј duši daje vedrinu i spasava je vatre i pakla.

I neka bog blagoslovi našeg prvaka Muhameda, njegovu uzvišenu porodicu i njegove časne drugove nastanjene u blagoslovenom raju. Gospode naš, primi našu molitvu. Zaišta si samo ti koji sve čuješ

¹ Među kadilucima koji pripadaju prizrenskom sandžaku Hadži Kalfa pominje i Suhu Reku (Stojan Novaković, *Hadži Kalfa*, Spomenik SAN XVIII, 1892, 56-58). Međutim mi nigdje nismo našli potvrdu da je Suha Reka bio poseban kadiluk i da se kao takav pominje. Ovo ne nalazimo ni u Muhimme Defterima za XVI vek. Svi su izgledi da je prizrenski kadija vršio i funkcije kadije za Suhu Reku. Istu formulaciju koju nalazi-

mo ovde (Kadija kaze Prizrena sa Suhom Rekom) nalazimo i u Suzijevoj vakufnami overenoj 1513, kao i u vakufnami Mehmed-paše overenoj 1831, što znači da se to stanje nije izmenilo. ni u prvoj polovini XIX veka. U prizrenskoj kanunnami iz 1570 godine, čiji se jedan prepis nalazi u našim rukama, a gde se pominju nahije Trgovište, Bihor, Serjerne (?) i Hoće, ne pominje se Suha Reka.

i sve znaš. Primi pokajanje naše, jer samo si ti, onaj koji prima pokajanje i koji je milostiv. Neka ti je slava, uzvišeni gospode, koji si iznad onoga što se da opisati. Mir (božjim) poslanicima, a svaka hvala bogu, gospodaru svih svetova.

A potom. Kada je uzor gazija i boraca za veru, zatornik odmetnika i samovoljaca, preporoditelj vere i zakona Mehmed-beg sin Hajrudinov — neka uzvišeni bog povećava njegove zadužbine i udvostručuje njegova dobročinstva do Sudnjeg dana! — uočio da su sve niti njegovog telesnog bića vezane za ovaj svet i da su sve ograničene na ovozemaljski život, a nalazeći se u snu nemarnosti, njemu je iznenada stigla uputa uzvišenog i milost božja, te se pomenuti vakif Mehmed pomoću boga gospodara koji sve prašta, probudio iz sveta nehaja i učmalosti. Spoznavši da su to mudri saveti i propovedničke reči koje popravno utiču na čoveka, on ih je čuo i na pola sjećanja upamtio te je otvorio oko vidovitosti koje svet osvaja i u kome se svet ogleda i uspio da tačno sagleda ovaj prolazni svet, tok događaja i odvijanje krupnih zbivanja; kako je ovaj mizerni svet mesto muke i polazna stanica za onaj svet, to svaki atom koji iz tmine ništavila izbija na svetlo postojanja, nužno neodložno da preseli iz sveta prolaznosti u svet večnosti. Svakako, sigurno je da će se iz kuće prolaznosti iseliti u mesto večnosti, kako je rekao uzvišeni bog: »Svaka duša okusiće smrt«.

Prema tome pametan je onaj koji ide putem dobročinitelja i koji shvata da će sigurno biti ubrojan među ljude koji će se skloniti u sjenci svojih dobročinstava pa je došao do ubeđenja da je najbolji put da sagradi muslimanima i vernicima jedan mahalski mesdžid i dve časne džamije. Postupajući prema uzvišenoj sadržini časnog hadisa veličanstvenog prvaka poslanika i oslonca vernika — neka je božja milost i spas s njim do sudnjeg dana — koji kaže: »Ko sagradi božji hram, bog će mu sagraditi kuću u raju«², — sagradio je od svog najboljeg imetka i najizvrsnije zarade jedan mesdžid i dve džamije, čije je granice suviše određivati, u bogomčuvanom Prizrenu i u kasabi Zinova u nahiji Opolje, u kadiluku Haslar³ i uvakufio ih i zaveštao u ime boga uzvišenog, tražeći njegovo zadovoljstvo onoga dana kada će se čovek skloniti u senci svojih dobrih dela.

Pošto je (dobrotvor) postavio kao uslov da se u njima klanjaju pet dnevnih namaza i džuma, to je carskom dozvolom klanjana džuma i pet dnevnih molitvi.

Pomenuti dobrotvor — neka bog udvostručuje njegova dobra dela do smaka sveta — zaželeo je da ovaj mesdžid i džamije, koje je sagradio, budu u ispravnom stanju i da opstanu do konca vekova i smaka sveta.

² Kur'an.

³ Za ovaj kadiluk koji se zvao Havas-i Prizren i Hasler, Hadži Kalfa kaže da je to »naročiti kadiluk koji pripada ovom sandžaku«. Novaković, n. m., misli da su to dobra prizrenske gospode i velikaša koja su se po povlasticama zasebno upravljala. Podaci koje pruža ova vakuf-

nama jasno upućuju da je kadiluk Haslar obuhvatao Opoljsku nahiju i Goru sa sedištem u Zinovu, današnjem selu Brodosan (Brodosavce). On se zvao Havasi Humayun (Muhimme, XVIII, br. 266), Gora ve Havasi Prizren (Muhimme, 58, br. 856) ili samo Hasler ili pak Havasi Prizren (Muhimme XVIII, br. 60).

U tu svrhu uvakufio je i zaveštao u bogomštićenom Prizrenu dvadeset pet dućana koji se graniče sa dućanima Ahmeda sina Evrenos-begova⁴ i javnim putem; tri dućana, koje je kupio od Sulejman-hodže; četiri dućana, koje je kupio od Derviša sina Šir-Merdova, pet dućana koje je kupio od Hadži-Šabana i karavansaraj⁵ koji se graniči sa Jakub-begovim mesdžidom⁶ i javnim putem kao i dućane koji se nalaze sa spoljne strane karavansaraja.

Takođe je uvakufio i zaveštao deset dućana koji se nalaze ispred pomenutog karavansaraja, a između dve reke; deset dućana koji se nalaze na početku čaršije u blizini gvoždarskih dućana⁷ u mahali *Džami-i Atik* (Stare džamije)⁸ blizu mosta pokojnog Sudžudija⁹ iz-

⁴ Ahme-beg sin Evrenos-bega bio je jedan od najvećih akindžiskih vođa druge polovine XV veka. Jastrebov misli da je on zauzeo Prizren (*Stara Srbija i Albanija* 50) i tu dobio nadimak *Gāzi*. Mi to primamo sa rezervom, jer nemamo nikakvu potvrdu o tome, a on nikad nije navodio izvor. Ahmedbeg je vrlo aktivno učestvovao u borbama oko zauzimanja Albanije. Kada se aprila 1478 sultan Muhamed II uputio na Skadar, poslao je kao prethodnicu Ahmed-bega Evrenosovića i Omer-bega Turhanbegovića da oprave puteve i mostove. Ahmed-beg je bio na čelu vojske koja je šest meseci opsedala Skadar i zauzela ga (*Tacut-Tevarih* 562-566; *Tarih-i Solak-ade* 256). Iz ove vakufname vidimo da je on imao u Prizrenu dućane i da je Kukli-beg od njegovog sina Mehmed-čelebije kupio baštu.

⁵ U tekstu upotrebljena množina *kārbānsaraylar*, ali mi smo preveli jedinom, jer se niže vidi da se radi o jednom karavansaraju. Ovaj karavansaraj zvao se *Mirihan*. Tu je sada nova pijaca. U doba Jastrebova (sedamdesetih godina prošlog veka), taj je han služio svojoj nameni i nalazio se u rukama vlasti koje su ga oduzele od Mahmud-paše Rotula. Mahmud-paša Rotul ga je silom bio uzeo od mutevelije Kukli-begova vakufa. (*Podaci* 114, nap. 3).

⁶ Ovaj mesdžid koji je tokom vremena restauriran više puta, pretvoren je u džamiju i naziva se *Arastadžamija*, po Arasta čaršiji u Prizrenu koja je izgorjela juna 1853. U Prizrenu džamiju nazivaju i Jakub-begovom, a Jastrebov (*Stara Srbija* 50) je naziva Evrenos-begovom džamijom, tvrdeći da ju je sagradio Evrenos-beg, potomak Gazi Evrenos-bega. U Hronici Tahir-efendije piše da

ju je sagradio Jakub-dede Evrenosović. Jastrebov navodi da je ova džamija sagrađena 1585 povodeći se za natpisom na jednoj česmi koju je sagradio Evrenos-beg Evrenosović. Međutim, graditelj džamije je Jakub-paša ili Jakub-dede Evrenosović, a kako iz ove vakufname vidimo, ona je sagrađena pre 1526 godine. Međutim, nismo mogli da utvrdimo odnos Jakub-paše i Ahmed-bega Evrenosovića, i jednog kasnijeg potomka po imenu Evrenos-bega, koji je u Prizrenu 1583 podigao česmu. Ovaj Evrenos-beg pominje se i u dva turska fermana. U jednom fermanu iz 1564 g. naređuje se prizrenskom begu da pregleda knjige i račune pokojnog Evrenos-bega i da ih pošalje u Carigrad, a u drugom iz iste godine naređuje se prizrenskom begu da pregleda račune mutevelije vakufa pokojnog Evrenos-bega (G. Elezović, *Iz carigradskih turskih arhiva, Muhimme defteri*, Bgd. 1950, 169, 170).

⁷ U tekstu *Timurçiler dukānlari kurbunda*.

⁸ *Cāmivi-atik* (Stara Džamija) je ustvari crkva sv. Bogorodice Ljeviške. Jastrebov (*Stara Srbija i Albanija* 40, *Podaci*, 70; R. Grujić (*Enciklopedija St. Stanojević*, s. v. *Prizren*; P. Kostić, *Crkveni život pravoslavnih Srba u Prizrenu i njegovoj okolini u XIX veku*. Bgd. 1928, 72) i drugi istoričari tvrde da je ta crkva pretvorena u džamiju u drugoj polovini XVIII veka. Međutim, iz ove vakufname vidimo da je to bilo prije 1538 godine. Zato ima niz drugih dokaza. Ta se džamija zvala *Fethiya*. U jednom natpisu i u jednom dokumentu jednog prizrenskog siđžila džamija se naziva *Fethiye cami-i šerifi*. Sem toga nekoliko izvora izričito kažu da je sam Fatih cr-

među dve reke i pedeset dućana što ih je sazidao na Starom pazaru¹⁰.

Dalje je uvakufio i zaveštao tri kilera što ih je sagradio iza dućana u Starom pazaru kao i čardake na njima sagrađene. Dalje je uvakufio i vodu od mlinova sa dva vitla (okna) koju je kupio od Husrev-čelebije sve do Atmejdana, musalle¹¹ i Donjih bašta. Još je uvakufio i zavešao karavan saraj sa prizemljem i spratom koji je sazidao blizu Starog pazara na zemljištu Balaban-čelebije, a koji se sa sve četiri strane graniči javnim putem i rekom Bistricom¹².

Dalje je uvakufio i zaveštao karavan saraj, koji je sagradio na zemljištu koje je kupio od Ferhad-bega i Daud-vojvode, a koji se graniči imanjem terzi-Abdije i Hasana sina Abdulahova i crkvom te javnim putem sa dveju strana¹³.

Dalje je uvakufio i zaveštao hamam koji je sagradio u kasabi Zinovu u kadiluku Haslar¹⁴.

U samom Prizrenu uvakufio je i zaveštao bostan koji je kupio od Mehmed-čelebije sina Ahmed-begova, a koji se graniči Tabačkom

kvu pretvorio u džamiju. U pomenu-toj Tahirovoj hronici stoji:

و فاتح خان بذاته بدل اکبر الکنائس و صلی
بجمعی (!)

یسى له العتیق و جامع جمعه

Fatih Mehmed han je lično pretvorio Najveću crkvu i klanjao sa svima nama
Ona je nazvana »Stara« (Atika) i »Džuma-džamija«.

U jednom drugom natpisu koji je zabeležio i u ruskoj transkripciji dao Jastrebov, nalazimo reči:

بودر فقیه درلر جامع عتیق
بمداالله که فاتح بونی المش

Ovo je Stara džamija nazivaju je Fethija

Hvala bogu što je Fatih oduzeo.

Sve to i niz drugih dokumenata, koje ćemo detaljno izložiti u posebnom radu, govore jasno da je crkva pretvorena u džamiju još u doba Fatiha.

¹⁰ Sudžūdi (Sucudi) je turski pesnik iz perioda sultana Selima i prvog perioda sultana Sulejmana. Prema Latifiju (*Tezkire* 183-4) bio je silahdarski pisar, dok je, prema Sureji (*Sicill-i osmānī* III, 9) i Š. Samiu (*Qāmūs ul a-lām* IV, 2538) bio pisar divana protežiranjem Piri-paše. Opevao je u rimovanoj prozi i stihovima osvajanja sultana Selima u posebnom delu koje nosi naslov *Selīm-name*, a nalazi se u biblioteci Topkapu saraja, Revan Ktp. broj 1284/I (v. Agah Sirri Levand, *Gaza-*

vātnameleer ve Mihaloğlu Ali Bey'in Gazavāt — nāmesi, Ankara 1956, 25), u Nat. Bibl. u Beču i Bibl. Nat. u Parizu. Levend ga naziva Kalkan-delenli Sucudi — Sudžudi iz Tetova.

Turski hroničari se ne slažu u Sudžudijevom poreklu. Dok *Latīfi* uzima da je rodom iz Prizrena, dotle Sureja i Š. Sāmī misle da je iz Tetova. Teško je dati odluku o tome ko je u pravu, ali mi smo skloni da verujemo da je iz Prizrena i to ne samo zato što je *Lātīfi* bio takoreći njegov savremenik, već prvenstveno stoga što je u Prizrenu sagradio most kako se vidi iz ove vakufname. Umro je pre 1538, pošto se u vakufnami pominje kao pokojni.

¹⁰ Stari Pazar (*Eski pazar*) se nalazio na *Merdžanu* pokraj reke Bistrice između drvenog mosta koji se zvao »*Nalet köprüsü*« (od *la-net köprüsü* = prokleta čuprija) i kamenog mosta preko koga je išao poštanski put za Skoplje (*Podaci* 115, nap. 21).

¹¹ *Musalla* ili *namāzgāh* je navodno podignuta na brzinu prilikom osvajanja Prizrena. Nalazila se na izlazu iz Prizrena, na putu koji vodi za Đakovicu. Sada ne postoji. Neke musale su se do danas sačuvale, kao ona u Prištini, samo je tokom vremena pretrpela mnoge opravke i promene.

¹² Ovaj karavansaraj koji se nalazio blizu Starog pazara, danas ne postoji.

¹³ Ni taj karavansaraj danas ne postoji. Ne znamo gde se nalazio.

¹⁴ Od toga hamama postoje samo ruševine.

mahalom¹⁵ i jarkom vode, javnim putem i vakufskom baštom. Sve ovo je njegovo selište? u kome se nalazi bašta koja se sa dveju strana graniči javnim putem, sa jedne strane Tabačkom mahalom, a sa jedne strane livadama građana.

Dalje je uvakufio i zaveštao lepu baštu sa vočkama, vinogradom i lozom i sve ono što toj bašti pripada, a nalazi se u okolini (?) Prizrena, ispod At-mejdana i graniči se sa četiri strane javnim putem i jazom za pojenje stoke¹⁶.

Dalje je uvakufio i zaveštao pet vodenica u jednoj zgradi u zaštićenom Prizrenu, blizu Starog pazara, koje su poznate pod imenom »Vodenice Paštrovića«¹⁷; jednu vodicu od jednog okna u zaštićenom Prizrenu u blizini Saračke čaršije¹⁸, kupljenu od Radosava i Anke, koja se nalazi pod istim krovom sa vodenicom Mustafe Popovića¹⁹.

Zatim je uvakufio i zaveštao četiri vodenice u jednoj zgradi koje rade na reci Toplusi.

Takođe je uvakufio i zaveštao četiri vodenice u dvema zgradama koje se nalaze u selu Rapči²⁰ u kadiluku Haslar.

Dalje je uvakufio i zaveštao karavansaraj sa prizemljem i spratom koji se nalazi u zaštićenom Skoplju u Bojadžiskoj mahali, a graniči se sa četiri strane rekom Seravom, a sa tri strane javnim putem²¹.

Još je uvakufio i zaveštao dva karavansaraja koje je sagradio u gradu Lešu, pedeset dućana, čardake sa prizemljem i spratom, zgradu što je sazio za (čuvanje) sena i slame i svoj hamam.

Isto tako uvakufio je i zaveštao karavansaraj sa prizemljem i spratom koji je sagradio u samom Skadru; karavansaraj koji je sagradio u selu Makoš u Dukadžinskoj nahiji²²; karavansaraj sa prizemljem i spratom koji je sagradio u blizini tvrđave Dukadžina²³, karavansaraj koji je sagradio u selu Klumine²⁴; karavansaraj koji je podigao u luci Vaspas²⁵; karavansaraj koji je podigao u selu Go-

¹⁵ Tabačka mahala (Dabāglar mahalles) nalazila se kao i danas ispod Süziyjeve džamije. Pominje se i u Süziyjevoj vakufnami iz 1513 godine.

¹⁶ Jaz za pojenje stoke (sigir su) zvao se kasnije Suzi-su (?) Nalazio se izvan Prizrena, blizu musalle, na putu za Đakovicu. (Jastrebov, *Podaci* 115).

¹⁷ U orig. *Paštro-oğlu değirmenleri*. Danas ovu vodicu zovu Etemagina vodenica (Etem ağanin değirmeni).

¹⁸ U orig. *Saraçlar çarşusu kur-bunda*.

¹⁹ U orig. *Papas-oğlu Mustafanın değirmenile*.

²⁰ Selo Rapča, Vrapča (u tekstu Rača) se nalazi u Opoljskoj nahiji. Pominje se i u Dušanovoj hrisovulji (GSUD XV, 280).

²¹ To je onaj han u Skoplju koji je postojao do pre kratkog vremena i zvao se *Živa-han*.

²² Ovo selo se i danas tako zove. Nalazilo se u Dukadžinskoj nahiji.

²³ Dukadžinska tvrđava se docnije zvala *Doda kalesi* i nalazila se blizu sela Kalisa. Selo Kalis je u XIX veku, sa obližnjim selima, predstavljalo posebnu nahiju koja je pripadala Prizrenskom sandžaku.

²⁴ Selo Klumine (Klomje) nalazi se između Kalisa i Sv. Spasa po toku reke Crnog Drima.

²⁵ Vaspas (Vao i pasit) — selo na Dukadžinskom drumu između Skadra i Prizrena, blizu mosta gde se prelazi Drim. Ovaj karavansaraj su ranije zvali Hani Vaspasit. Tu su redovno prenoćivali kiridžije kada su putovali iz Prizrena u Skadar.

den(?)²⁶; karavansaraj koji je podigao u selu Mamuši²⁷ u Prizrenskom kadiluku; karavansaraj koji je podigao u selu Sopotnici koje pripada Skopskom kadiluku²⁸.

Sve kilere i ambare koji su sagrađeni u blizini svih tih karavansaraja uvakufio je pod uslovom da karavansarajdžije i druge osobe koje u njima stanuju drže pomenute kilere i ambare pod zakup i da novac koji će se dobiti od kirije utroše za opravku karavansaraja. A ako to ne bude dovoljno i bude potrebno da se potroši više, neka potroše od vakufskih prihoda, tako da se karavansaraji ne zapuste, već da budu u dobrom stanju.

Neka se svi moji karavansaraji koji se nalaze na ma kom mestu skopskih i carigradskih drumova čuvaju, čiste i metu, a licima koja tu dužnost vrše neka dnevno daju po dve akče.

Takođe je propisao da se novac koji će se dobiti na ime kirije od karavansaraja, čardaka sa prizemljem i spratom i hamama, koje je podigao u Skadru i u Lešu, troši za popravke karavansaraja koje je za božju ljubav sagrađio na drumovima Dukađina²⁹ i Carigrada. Za plate onima koji ih čuvaju i metu neka se, sa znanjem lokalnih kadija, potroši po dve akče dnevno. Neka je uslov da oni koji čuvaju, istovremeno sami čiste i metu. Međutim ako dođe neki drugi i izjavi »Ja želim da se staram za vakuf« i ako se prihvati (dužnosti) čuvanja, čišćenja i metenja uz nagradu od jedne akče, neka mu se da, a višak novca neka se priključi vakufu.

²⁶ Selo Goden nalazi se nedaleko od Vaspasa.

²⁷ Mamuša je selo blizu Prizrena. Stanovnici mu govore samo turski i kažu da su dovedeni iz Anadolije. Ovaj karavansaraj je sada porušen. Jastrebov misli da je bio u selu Namzi u Lumskom okrugu (*Stara Srbija i Albanija* 212). Međutim, u oba naša prepisa je jasno napisano Mamuša i navodi se da selo pripada Prizrenskom kadiluku, dok selo Mamzi nije pripadalo tom kadiluku.

²⁸ Ovo selo se nalazi blizu Skoplja. I danas se tako zove.

²⁹ Dukađinski drum je povezivao Prizren sa Skadrom i Jadranskim morem. Prema Hanu (Kroz porečinu Drima i Vardara, skopski prevoz od Mihajla Ilića, Beograd 1876, 315-348) ovo je ustvari stari rimski drum koji je vodio iz Leša za Niš i išao preko Danja, prelazio Drim, udarao na Mirditske planine i izlazio na Dukađijski han pokraj planine Puka, dolazio do obale Drima i dopirao do Sv. Spasa (Vao i Spasit). Ovde se put cepao na dva kraka: jedan je prelazio Drim i u pravcu severa išao za Đakovicu, a drugi dolinom Drima vodio u Prizren. Ovaj drugi krak je preko Vezirovog Hana i Veziro-

vog Mosta izlazio na Kuks, Lum Kulu, Salči, selo Veznicu i posle tri sata hoda stizao u Prizren. Uviđajući važnost ovog druma, Kukli-beg je na njemu izgradio niz karavansaraja.

Smatramo da je neodrživa Jirečekova tvrdnja da su putevi kroz Albaniju, kojima je za vreme stare Srpske države išla trgovina sa Jadranskog mora, bili gotovo rasečeni i trgovačke stanice uništene, naročito put koji vodi sa ušća Bojane i sa Drima preko Skadra u Prizren i Kosovo Polje (Die Handelstrassen und Bergwerke von Serbien und Bosnien während des Mittelalters, Prag, 1879, 62-68). Ovo bi se moglo odnositi na kasniji period kada se u većoj mjeri javila hajdučija, koja je uostalom postojala po svim drumovima. Pa i sredinom XIX veka kada je ovim krajevima vladala prava anarhija, trgovina Prizrena je bila okrenuta ka Skadru. Preko Skadra je roba odlazila u Austriju i uvozila se iz nje (Emile Wiet, consul de France a Scutari, Memoire sur la pachalik de Prizrend, Bulletin de la societie de geographie, octobre 1866). Pa i u doba kada je Nušić putovao u Prizren za kadar, stalno su u oba pravca išli karavani robe (S Kosova na Sinje More, na više mjesta).

Za čuvanje i opravku mosta koji je on sagradio na Vardaru u tetovskom kadiluku³⁰, odredio je trista šezdeset akči godišnje. Za čuvanje gaja koji je potreban za most i koji se nalazi iza mosta odredio je godišnje 360 akči, pod sledećim uslovom: ko god ga od stanovnika sela Želine, koje je blizu mosta, bude čuvao, neka mu se na ime nagrade da 360 akči godišnje.

Dalje je odredio tetovskom kadiji kao nagradu za nadzorničku dužnost 60 akči godišnje pod uslovom da nikom ne dozvoli da se pomenuti gaj seče kako se ne bi nanela šteta mostu.

Pomenuti dobrotvor je uvakufio i zaveštao od svog najčistijeg imetka i najlepšeg blaga 50 hiljada novih srebrenih akči koje su u opticaju, a koje je sam vladajući sultan dao kovati, i to nakon što ih je izdvojio (iz ostalog svoga imetka).

On je sam sa svoje strane postavio svoga oca Hajrudina sina Iljasovog upraviteljem (mutevelijom)³¹ svoga vakufa. On je pomenutu sumu i sve ove vakufe izdvojio iz svog vlasništva i sve to njemu predao. Kako mu je šeriatski sud dozvolio da vrši (mutevelisku dužnost), on je u potpunosti primio i preuzeo mutevelisku dužnost nad pomenutim vakufom i pomenutu sumu te uzeo navedeni vakuf u svoje ruke.

Pomenuti zaveštalc odredio je da uprava nad celokupnim vakufima, raspolaganje njima, menjanje, preinačavanje i izmene, otpuštanje i smenivanje imama, mualima i drugih službenika bude za njegova života u njegovim rukama. A kada se on odlukom svevišnjeg boga preseli iz kuće prolaznosti u dvore večnog života, onda pravovršjenja promena i izmena neka bude u rukama mutevelije.

A kada se njegov pomenuti otac preseli u drugi svet, neka bude mutevelija jedan od najsolidnijih i za interese vakufa najkorisnijih muških oslobođenih robova pomenutog dobrotvora. Neka potomci oslobođenih muških robova, koji su najsolidniji i po vakuf najkorisniji, budu mutevelije s kolena na koleno i sa generacije na generaciju. Neka nazir (nadziratelj) bude jedan od rođaka pomenutog zaveštaoca s kolena na koleno i sa generacije na generaciju, i to onaj koji je najsolidniji i za interes vakufa najkorisniji.

Samo ako mutevelija i nazir pričine vakufu štetu i gubitak, neka aktivni kadija, uz saglasnost džemata, hatiba i muezina naznači za mutevelisku i nazirsku službu one najbolje muslimane koji su pogodni, vešti i vakufu najkorisniji.

Međutim, ako njihova šteta vakufa nije očigledna, neka mutevelija ne bude lice koje nije njegov oslobođeni rob, a također nazir neka ne bude lice koje ne potiče iz njegove rodbine. A kasnije, kada oni izumru, neka tada aktivni kadija na izloženi način, sa znanjem hatiba, muezina i džemata, postavi za mutevelisku i nazirsku službu ona lica među najboljim muslimanima koja su pogodna i vična po-

³⁰ Ovaj Kukli-begov most na Vardaru blizu sela Želine postoji i danas.

³¹ Prema Jastrebovu (Podaci, 114, nap. 1) posle Kuklibegovog oca mutevelije su bile ovim redom: mlađi brat Kuklibegov Sulejman-beg, sin

ovog Etem-beg, Ali-beg, Muhamed-beg, Hajrudin-beg, Sulejman-beg, Ismail-beg, Ethem-beg, Hajrudin-beg, Ethem-beg, Sejfidin-beg, i Malić-beg koji je bio mutevelija za vreme Jastrebova.

slovima. I neka aktivni kadija ne prenese službu jednog službenika na drugo lice bez znanja džemata.

Pomenuti dobrotvor — neka ga milostivi gospodar pomogne u svim poduhvatima — također je propisao da se pomenuti dućani i vodenice, kao i navedene sobe i stanovi, daju u zakup po propisima šerijata, a da se pomenuti iznosi daju pod interes dozvoljen šeriatom; da se od novca stečenog od zakonske zakupnine i kamate daje muteveliji dnevno po deset akči, pisaru dnevno pet akči, a naziru vakufa takođe pet akči — a koji su u službi vakufa u samom Prizrenu i kadiluku Haslar (Hasovi).

Neka pomenuti mutevelija sa svojim nazirovima i pisarom obiđe i pregleda jednom godišnje sve vakufe koji se nalaze u svim krajevima, neka ono što je porušeno u karavansarajima, kilerima, mostovima poprave. Neka po jedan obračunske defter, sa znanjem kadije, uzme mutevelija, a jedan nazir.

Dalje je propisao da se hatibu i imamima časne džamije u kasabi Zinovu daje dnevno četiri akče, mualimu dnevno dve akče, njegovom zameniku jedna akča dnevno, dvojici muezina po dve akče, kajimu (čistaču) džamiju pola akče dnevno.

Dalje je odredio da se dnevno prouče po dva džuzua i to jedan za dušu njegove majke, a sevap drugog neka poklone svetloj duši uzvišenog prvaka poslanika, odabranika Muhameda. Odredio je da pomenute džuzove čitaju muezini (uz platu) od jedne akče dnevno tako da njihova plata iznosi tri akče dnevno.

Zatim je odredio da se hatibu časne džamije u zaštićenom Prizrenu da dnevno četiri akče, mualimu dnevno dve akče, njegovom zameniku dnevno jedna akča, dvojici muezina po dve akče dnevno i svakom kajimu po pola akče dnevno.

Da bi se svakog petka proučilo šest ašera, odredio je tri i po akče. Neka se jedna od ovih akči da sermahfilu, a dve i po akče neka pripadnu petorici čitača ašera. Neka sevap proučenih ašera sermahfil poklone svetloj duši uzvišenog prvaka nad poslanicima Muhameda odabranika, a dve ašere neka muezini prouče za dušu vakifove majke. Neka muarif časne džamije prouči jedno ašere, tako da mu se plati dnevno po jedna akča i to pola za proučeno ašere, a pola za muarifsku službu. Neka dve ašere prouče imam i muezin mesdžida Hadži Kasimove mahale³². Imam pomenutog mesdžida odredio je dnevno dve i po akče, a njegovom muezinu sa kajimskom službom akču i po dnevno, tako da sa polovinom akče za čitanje ašera u džamiji ima dve akče dnevno, a njegov imam, sa polovinom akče za čitanje ašera da ima tri akče dnevno. Mualimu je odredio dve akče dnevno, a njegovom zameniku jednu akču dnevno.

³² Ovaj mesdžid je kasnije pretvoren u džamiju i kao takav postoji i danas. Nalazi se u istoimenoj mahali u ulici Mustafa Bakije br. 10. Prema Kostiću (Crkveni život, 93) na tom mestu je bila crkva posvećena bogojavljenju. Međutim mi nismo našli nikakvu potvrdu za to niti pak postoji neki pomen o tome

u narodnom predanju. O graditelju džamije nemamo nikakvih podataka. Autor hronike kaže da je bio iz Anadola i po zanimanju veterinar u službi Kukli-bega. Ovo može da bude tačno, jr vidimo da Kukli-beg određuje izvesne dužnosti i nagrade imamu i muezinu ovog mesdžida.

Dalje je propisao: »Ako se odredbom uzvišenog Boga budera preselio na drugi svet u samom Prizrenu i tu mi bude grob, neka svaki dan posle podnevne molitve prouče dva čitača po jedno ašere iz Kurana i neka sevap poklone mojoj pokojnoj duši i pomole se«. Svakom je doredio dnevno po jednu akču.

Zatim je odredio za sveće i hasure pomenutih mesdžida po jednu akču.

Kao nagradu za nadzor odredio je prizrenskom kadiji godišnje 150 akči, a kadiji u Hasovima 100 akči. Dalje je odredio svakom baštovanu dveju bašta po dve akče dnevno, pod uslovom da popravljaju ogradu tih bašta, da ih navodnjavaju i čuvaju njihove vočke i ostale plodove. Ali, trošak za vinograde, loze i ostalo, neka mutevelija da iz vakufa. Njih (bašte) je uvakufio i zaveštao tekiji koja se nalazi blizu musale³³, njenim gostima, putnicima i namernicima.

Pročelniku tekije odredio je tri akče dnevno. Neka jedna bude za čišćenje bunara, za kofu i uže, a dve akče neka budu za opravak ograđenog dvorišta namazgaha i za ostale njene potrebe. Prihod od trave neka pripadne pročelniku tekije. Dalje je odredio dve akče dnevno za obrađivanje vakufske bašte, koja se nalazi u blizini tekije. Ako derviš tekije bude sposoban, on uzima takođe i te akče i neka on obrađuje pomenutu baštu. Ako on nije u stanju, onda neka se najmi jedan baštovan i neka se njemu daju dve akče.

Takođe je odredio jednu akču dnevno za čuvanje i čišćenje karavansaraja koji se nalazi u blizini časne džamije u kasabi Zinovu. On je postavio ovakve uslove: ako neko od službenika, bio on imam, muezin ili ma ko drugi, bude bio zemljoradnik, neka se njihova služba da drugima. Neka početkom svake godine, obojica pomenutih kadija sa znanjem hatiba, muezina i džemata, pregledaju prihode, rashode i izdatke vakufa iz ustanovljenih deftera mutevelija, nazira i pisara, neka izvrše obračun i to neka zavedu u svoje sidžile. Neka jedan primerak izvršenog obračuna sa svojim potpisima i pečatima daju u ruke muteveliji, a drugi naziru. Neka im od plemenitog Boga bude prosto i prošteno i neka im je halal plata koju uzimaju za nazirsku službu.

Pomenuti zaveštalac je isto tako propisao: Neka mutevelija vakufa svake godine potroši u džamiji kasabe Zinova 500 akči za vreme ramazanskog i kurban-bajrama, neka kuva jelo u pomenuta dva bajrama i pogosti siromašne i bogate muslimane posle bajramske molitve. Neka oni jedu sa zadovoljstvom i neka se pomole za dušu uzvišenog prvaka poslanika i za dušu dobrotvora. Za kuvanje hrane u dva pomenuta bajrama uvakufio je i zaveštao dva kazana i pedeset sinija.

Isto tako je odredio da se prihod svih ovih njegovih vakufa troši za potrebne opravke mostova, dućana i ostalih vakufa. Ako za to nisu dovoljni neka se uzme iz rashoda i neka se izvrše opravke.

Kada je pomenuti dobrotvor završio iznošenje vakufskih propisa i uslova i izdvojio iz svoga vlasništva, sve je pojedinačno predao svome ocu Hajrudinu. On je to primio i počeo da vrši svoju uprav-

³³ Ne znamo tačno gdje je bila ova tekija. Izgleda da je bila bektašiska.

Tako smo čuli u Prizrenu.

ničku dužnost nad pomenutim vakufima. Iako je on (mutevelija) već raspolagao (vakufom), pomenuti dobrotvor reče: »Pošto po šeriatu ne postoji saglasnost o valjanosti vakufa i obzirom na razmimoilaženja o neopozivosti, prema rečima velikog imama Abu Hanife Numana ibni Sabita al Kufi-a³⁴ neka je Bog zadovoljan njime, — kad se vakuf uvakufi on je opoziv. Radi toga, ja opozivam uvakufljenje ovog mog pomenutog imanja i sada je to još moje vlasništvo« i od pomenutog mutevelije zatražio je gore pomenuti vakuf. Kada je htio da ga uzme, na to je pomenuti mutevelija Hajrudin rekao: »Prema rečima dvojice uzvišenih imama Muhameda ibn Abu Hasana aš-Šajbani-ja³⁵ i Abu Jusufa ibn Jakuba al-Ansarija³⁶ — neka je Bog njima zadovoljan — vakuf je Božije a ne dobrotvorovo vlasništvo. Pomenuti dobrotvor je pomenuti vakuf dobrovoljno i dragovoljno izdvojio iz svog vlasništva i mene je odredio za muteveliju i predao mi ceo vakuf, u celini i pojedinostima, te sam za to ja sada upravitelj vakufa. Prema pravnom shvatanju dvojica imama, u stvarima koje se uvakufljuju boga radi, nije dozvoljeno njihovo vraćanje.« Tada se između njih razvio dug spor i bila je potrebna odluka kadije. Kada su došli da se spore pred tadašnjim sudijom čiji je potpis na pročelju ovog dokumenta, pomenuti kadija je doneo presudu prema pravnom shvatanju dvojice imama o valjanosti uvakufljenja i neopozivosti pomenutog vakufa, kao i o valjanosti uvakufljenja i neopozivosti pomenutog novca prema shvatanju pravne škole koja to dopušta i presudio o valjanosti i izvršenju pomenutih uslova prema shvatanju velikih pravnika — mudžtehida. To je izrekao u prisustvu pomenutog dobrotvora, smatrajući (ovaj vakuf) valjanim i na šeriatu zasnovanim. Tako su svi dućani, vodenice, stanovi, zemljišta i sve pomenute kuće postali pravovaljani, na šeriatu zasnovani vakuf, neopoziv u čemu se svi slažu, pa je registrovan, izričito postao večan, čist od svega onoga što bi moglo izmeniti njegovu pravnu prirodu i neopoziv prema učenju svih velikih pravnika (mudžtehida) — neka je bog s njima zadovoljan! I nije nikome dopuštao da ništa menja u ovom pomenutom vakufu i navedenim uslovima. I ko ga bude izmenio nakon što je to čuo, onda će greh pasti samo na one koji ga menjaju. Zaista Bog sve čuje i sve zna. I ko pokuša da pokvari jedan od njegovih uslova ili da promeni i preinači jedan od njegovih propisa, ili da smanji nešto od dobiti sem pomenutog dobrotvora, neka ga stigne prokletstvo Boga, anđela i svih ljudi. A nagradu dobrotvoru daće darežljivi i plemeniti bog.

Dogodilo se sastavljanje (dokumenata) i svedočenje u prvoj dekadi meseca plemenitog ševala 944 godine³⁷.

³⁴ Imam Azam tj. Numan b. Tabit Abu Hanife el-Qufi (699-767) je veliki islamski pravnik, osnivač jednog od četiri ortodoksnih pravaca, tj. hanefiskog, koji je po njemu i nazvan.

³⁵ Muhamed ibn Abi l-Hasan aš-Šajbani (725-805) je poznati islamski

pravnik, učenik Abu-Hanife.

³⁶ Imam Jusuf (731-798) je veliki pravnik hanefiske škole. Za vreme Harun ar-Rašida bio je vrhovni kadija.

³⁷ Između 3-12 marta 1538.

Svedoci:

Mevlana Hadži Šaban, hatib u Džami-i atik
Mevlana Mehmed sin Mustafe, hatib u Džami-i džedid⁸⁸.
Pisar slova Turgut, sin Abdurahmanov, hatib i ostali

U prepisu koji se nalazi u prizrenskom sidžilu, nalaze se još sledeći svedoci:

Sinan Dede, sin Alije, muezin
Mevlana Abdi Hodža, sin Husama, mualim
Husejn, sin Nesuha, imam
Mustafa Orudž, mualim
Sejdi Hodža (sin) Šir-Merda, mualim
Muharem Hodža, sin Dženani-a
Davud sin Hadži Alije, muezin
Ejnebeg, sin Alije, spahija
Husejn Dede, sin Jusufov
Pisar Ramadan, sin Mustafe
Hadži Alija, sin Mustafe
Husejn, sin Kasimov, vojnik

⁸⁸ Jedine podatke o ovoj džamiji koja se nalazila u čaršiji daje nam autor pomenute hronike Tahir-efendija. On kaže da je džamiju sagradio neki Mevlana Džafer-efendija koji je poginuo za vreme osvajanja Prizrena i tu sahranjen.

Iako se ova džamija naziva Cami-i cedit (Nova džamija), ona je sagrađena vrlo rano, kao što se i odavde vidi možda odmah posle osvajanja Prizrena, tj. posle pretvaranja crkve sv. Bogorodice nazvana Cami-i atik (Stara džamija), to je ova nazvana Cami-i cedit (Nova džamija).

ZUSAMMENFASSUNG

DER KUKLI-BEG VON PRIZREN UND SEINE STIFTUNGEN

Über den Kukli-Beg, der in Serbien und Albanien zahlreiche Stiftungen gründete und dessen Nachkommen noch in Skoplje leben, war uns bisher nur wenig bekannt. Die Verfasser dieser Arbeit gaben auf Grund unveröffentlichten Archivs- und anderen Materials viele unbekannte Angaben über das Leben und die Stiftungen dieses türkischen Würdenträgers bekannt und widerlegten viele bisher bestehende unbegründete Behauptungen.

Der wahre Name Kukli-Begs war Mehmed-Beg. Er war Hajrudins Sohn und der Enkel Kasims. Der Familienüberlieferung nach stammt seine Familie aus der Stadt Varna. Kukli-Beg wurde in der zweiten Hälfte des XV. Jh. geboren und starb im Jahre 1555. Sein Vater lebte noch im Jahre 1538, als Kukli-Beg seine Verwalter seiner zahlreichen Stiftungen ernannte. Kukli-Beg war Sandžakbeg vieler türkischen Provinzen am Balkan: er erwarb sich ein Riesenvermögen und errichtete zahlreiche Stiftungen: die Moschen in Prizren und Zinovo (heute Brodosavac), die Vardar-Brücke nahe Tetovo, viele Karawansereien auf der Strasse nach Konstantinopel und Dukatin, zahlreiche Geschäfte in Prizren und Leš (Albanien) usw.

In dieser Arbeit sind bekanntgemacht unter anderen einige Inschriften der Stiftungen Kukli-Begs, ebenso der kritische Text, nebst Übersetzung seiner Vakufnama, die die wichtigste türkische Urkunde für die Geschichte Prizrens im XVI. Jh. darstellt. Der türkische Text der Vakufnama ist mit kritischen Anmerkungen, die Übersetzung mit historischen Kommentaren versehen.